

[Strona Główna](#) > ... > [Twoje Prawa](#) > [Prawa Małoletnich W Postępowaniach Sądowych](#) > [Germany](#)

Prawa małoletnich w postępowaniach sądowych

Autor treści:

Niemcy

Niemcy

W Niemczech obowiązują specjalne zasady i procedury dotyczące spraw sądowych z udziałem małoletnich. Te zasady i procedury mają na celu ochronę praw i interesów małoletnich, czyli dzieci i młodzieży w wieku poniżej 18 lat.

1. Zdolność procesowa dziecka

Co do zasady dzieci od chwili urodzenia mogą uczestniczyć w postępowaniach cywilnych w charakterze powoda lub pozwanego. Postępowanie cywilne to postępowanie wszczęte przed sądem w celu dochodzenia praw prywatnych, jak na przykład praw wynikających z umowy najmu.

Co do zasady zdolność do czynności procesowych nabywa się jednak dopiero po ukończeniu 18. roku życia. Oznacza to, że dopiero od tego momentu można samodzielnie dokonywać czynności w postępowaniu, np. wnosić pozwy lub występować z roszczeniami. Zanim małoletni ukończą 18 lat, takich czynności procesowych dokonują w ich imieniu przedstawiciele prawni, którymi zazwyczaj są rodzice.

Istnieją jednak pewne wyjątki:

- w sporach dotyczących stosunku pracy osób małoletnich osoby te można uznać za zdolne do dokonywania czynności procesowych, jeżeli ukończyły one 7. rok życia;
- w postępowaniach przed sądami rodzinnymi, dotyczących na przykład roszczeń alimentacyjnych lub prawa rodzica do kontaktów z dzieckiem, uznaje się, że małoletni mają zdolność do czynności procesowych od 14. roku życia. Oznacza to, że po ukończeniu 14. roku życia mogą oni samodzielnie wykonywać swoje prawa procesowe, na przykład wnioskować o wszczęcie postępowania i otrzymywać pisma procesowe oraz mieć wgląd w dokumenty.

2. Dostępność rozwiązań pozwalających dostosować przebieg postępowania do potrzeb małoletniego/nieletniego

2.1. Postępowanie cywilne

Jeśli dziecko uczestniczy w postępowaniu cywilnym w charakterze powoda lub pozwanego, zamiast niego przesłuchiwany jest jego przedstawiciel ustawowy – zazwyczaj rodzic dziecka. Jeśli jednak małoletni powód lub pozwany ukończył 16 lat, sąd może zdecydować, według własnego uznania, o przesłuchaniu również samego małoletniego.

2.2. Postępowanie przed sądem rodzinnym

W postępowaniach przed sądami rodzinnymi, w szczególności w sprawach opieki i ustalenia kontaktów z dzieckiem, mają zastosowanie szczególne zasady, które opracowano z myślą o udziale małoletnich w postępowaniu. Zgodnie z tymi zasadami sąd ma przede wszystkim obowiązek osobiście wysłuchać dziecka, niezależnie od jego wieku, oraz wyciągnąć własne wnioski. Wysłuchanie to odbywa się zazwyczaj bez obecności przedstawicieli ustawowych dziecka. Ponadto w wielu postępowaniach sąd musi także wysłuchać przedstawiciela

urzędu ds. dzieci i młodzieży (*Jugendamt*) oraz osobiście wysłuchać rodziców dziecka. Jeśli wymaga tego dobro dziecka, sąd wyznacza dla niego odpowiedniego kuratora procesowego, zwanego potocznie „obrońcą dziecka” (*Anwalt des Kindes*) i reprezentującego jego interesy w postępowaniu.

2.3. Postępowanie karne

2.3.1. Młodzi oskarżeni

Nieletni może być oskarżonym w postępowaniu karnym tylko wtedy, gdy w chwili popełnienia przestępstwa miał co najmniej 14 lat. Specjalne przepisy prawa karnego dotyczące nieletnich (*Jugendstrafrecht*) mają zastosowanie do oskarżonych, którzy w chwili popełnienia przestępstwa mieli co najmniej 14 lat, ale nie ukończyli jeszcze 18 lat. Do młodocianych, którzy w chwili popełnienia przestępstwa mieli co najmniej 18 lat, ale nie ukończyli jeszcze 21 lat, można stosować zasady prawa karnego dotyczące nieletnich, w zależności od poziomu rozwoju osobistego danej osoby lub charakteru przestępstwa. Przepisy prawa karnego dotyczące nieletnich przewidują nie tylko szerszy zakres środków i katalog kar, lecz także zawierają specjalne zasady przebiegu procesu. Przepisy te mają na celu uwzględnienie poziomu rozwoju młodych oskarżonych. Właściwe do rozpoznawania spraw karnych przeciwko nieletnim są specjalne sądy dla nieletnich (*Jugendgerichte*). Zasadniczo w postępowaniu karnym uczestniczy również służba socjalna zapewniająca wsparcie w sprawach dotyczących nieletnich (*Jugendgerichtshilfe*), która działa przy gminnych agencjach ds. opieki nad dziećmi i młodzieżą (*Kinder- und Jugendhilfe*). Posiedzenia sądu dla nieletnich są niejawne. Więcej informacji na temat praw nieletnich oskarżonych można znaleźć [tutaj](#).

2.3.2. Małoletni jako pokrzywdzeni i świadkowie

W postępowaniu karnym obowiązują specjalne zasady ochrony dzieci i młodzieży w wieku poniżej 18 lat będących świadkami lub ofiarami przestępstwa. Zasady te mają na celu zapobieganie dalszym traumatycznym przeżyciom osób małoletnich. Na przykład przesłuchania, rozmowy i inne czynności przygotowawcze z udziałem małoletniego pokrzywdzonego powinny trwać możliwie krótko. Podczas rozprawy świadków poniżej 18. roku życia może przesłuchiwać wyłącznie sędzia. Uczestnicy postępowania, uprawnieni do zadawania pytań, mogą je zadawać wyłącznie za pośrednictwem sędziego. Aby uniknąć wielokrotnego przesłuchiwanie świadków poniżej 18 roku życia należy skorzystać z możliwości rejestrowania obrazu i dźwięku. W wielu przypadkach, zamiast ponownego przesłuchiwanie małoletniego, na rozprawie można odtworzyć nagranie wideo zeznań małoletniego pokrzywdzonego złożonych przed sędzią w postępowaniu przygotowawczym. Osoby poniżej 18. roku życia, które padły ofiarą przestępstw na tle seksualnym lub niektórych przestępstw z użyciem przemocy, mają podczas procesu dostęp do wsparcia psychospołecznego. Takie intensywne wsparcie obejmuje wykwalifikowane poradnictwo i udzielanie informacji, a także wsparcie w toku postępowania karnego i jest bezpłatne. Jeśli istnieją obawy, że obecność oskarżonego może mieć wyjątkowo szkodliwy wpływ na dobrostan małoletniego świadka, sąd może nakazać oskarżonemu opuszczenie sali rozpraw na czas przesłuchania świadka. W przypadku przesłuchiwanie małoletnich świadków, na wniosek osoby zainteresowanej wyłącza się jawność przesłuchania. W niektórych przypadkach małoletni pokrzywdzeni mogą również wstąpić do sprawy w charakterze oskarżycieli posiłkowych i otrzymać bezpłatną pomoc pełnomocnika procesowego.

2.3.3. Informacje o postępowaniu karnym dostosowane do potrzeb dzieci

Federalne Ministerstwo Sprawiedliwości (*Bundesministerium der Justiz*) oferuje liczne broszury informacyjne dostosowane do potrzeb dzieci, m.in. „*Du bist nicht allein*” („*Nie jesteś sam*”) dla dzieci w wieku przedszkolnym i uczniów szkoły podstawowej oraz „*Ich habe Rechte*” („*Mam prawa*”) dla młodzieży. Publikacje te zawierają informacje o postępowaniu karnym dostosowane do wieku odbiorców. Więcej informacji o postępowaniu karnym można znaleźć na stronie internetowej Federalnego Ministerstwa Sprawiedliwości oraz pod adresem <http://www.hilfe-info.de/>. Dodatkowe informacje o prawach małoletnich ofiar przestępstw są dostępne [tutaj](#).

3. Przyjęte środki z zakresu prawa i polityki pozwalające rozpoznawać sprawy z udziałem dzieci w trybie przyspieszonym

3.1. Postępowanie przed sądem rodzinnym

Postępowania dotyczące miejsca zamieszkania dziecka, ustalenia kontaktów rodzica z dzieckiem lub wydania dziecka, a także postępowania wynikające z zagrożenia dobra dziecka są traktowane priorytetowo oraz odbywają

się w trybie przyspieszonym. Posiedzenie, na którym sąd omawia sprawę z zainteresowanymi osobami, powinno odbyć się w ciągu miesiąca. Sąd powinien dążyć do tego, by rodzice osiągnęli porozumienie. W tym celu może również nakazać im, by np. skorzystali z doradztwa oferowanego przez służby doradcze agencji ds. opieki nad dziećmi i młodzieżą lub wzięli udział w spotkaniu informacyjnym w sprawie mediacji. W postępowaniu dotyczącym ustalenia kontaktów rodzica z dzieckiem sąd powinien tymczasowo zabezpieczyć takie kontakty na czas trwania postępowania.

3.2. Postępowanie karne

W Niemczech obowiązują specjalne przepisy dotyczące wykonywania kar wobec młodzieży. Najważniejsza funkcja przepisów prawa karnego dotyczących nieletnich, a mianowicie resocjalizacja, ma również decydujące znaczenie przy wykonywaniu nałożonych kar. Konieczne jest uwzględnienie specyficznych potrzeb oraz poziomu rozwoju młodych przestępców. Zgodnie z przepisami prawa karnego dotyczącymi nieletnich sądy dla nieletnich dysponują różnymi karami i środkami karnymi, w tym ostrzeżeniami, instrukcjami dotyczącymi sposobu życia sprawcy lub uczestnictwa w szkoleniu z umiejętności społecznych, nakazami wykonania prac społecznych lub dokonania płatności w celu naprawienia szkody, (krótkoterminowym) aresztem oraz – w ostateczności i w poważnych przypadkach – karą pozbawienia wolności. Nietelni skazani na karę pozbawienia wolności odbywają ją w specjalnych zakładach dla młodych przestępców, które oferują wsparcie i edukację dostosowane do ich wieku.

4. Wielodyscyplinarne podejście

4.1. Wpływ na nieletnich oskarżonych

Aby osiągnąć główny cel prawa karnego, jakim w przypadku nieletnich jest zapobieżenie ponownemu popełnieniu przestępstwa przez oskarżonego, szczególnie istotna jest skoordynowana współpraca różnych wyspecjalizowanych podmiotów w ramach postępowania karnego. Dzięki skoordynowanemu podejściu, środki opieki nad młodzieżą oraz działania sądów można dostosować do indywidualnej sytuacji oskarżonego i odpowiednio je ukierunkować. Na przykład służba zapewniająca wsparcie w sprawach dotyczących nieletnich (*Jugendgerichtshilfe*) już podczas czynności prokuratora na etapie postępowania przygotowawczego sporządza raport na temat osobowości i sytuacji życiowej oskarżonego. Na podstawie tych informacji można odpowiednio wcześniej zdecydować, jakie konkretne czynności najlepiej podjąć w związku z przestępstwem. W praktyce wykształcono różne modele współpracy instytucji opieki nad młodzieżą, policji i prokuratury, które mogą pomóc zoptymalizować i przyspieszyć określone procedury.

4.2. Domy Dzieciństwa (*Childhood-Haus*) fundacji *World Childhood Foundation*

Domy Dzieciństwa fundacji *World Childhood Foundation* są specjalnie dostosowane do potrzeb dzieci i młodzieży, które padły ofiarą przemocy fizycznej lub seksualnej. Są to przyjazne dzieciom, multidyscyplinarne punkty kontaktowe dla małoletnich ofiar przemocy fizycznej i seksualnej. Pod jednym dachem zapewniają ścisłą współpracę lekarzy, psychologów, agencji ds. opieki nad dziećmi i młodzieżą, policji i sądu, aby uniknąć wielokrotnego przesłuchiwania lub badania małoletnich ofiar przestępstw. Pierwszy Dom Dzieciństwa w Niemczech otwarto w 2018 r. w Lipsku, a kolejne znajdują się w Berlinie, Düsseldorfie, Heidelbergu, Ortenau, Monachium, Flensburgu, Schwerinie i Hamburgu.

5. Szkolenie specjalistów

5.1. Adwokaci

Niemcy oferują szeroki zakres szkoleń dla adwokatów, które obejmują również prawa małoletnich w postępowaniu sądowym. Informacje o tych prawach przekazuje się w ramach specjalistycznych obowiązkowych kursów dla adwokatów zajmujących się prawem rodzinnym, prawem karnym i prawem o ruchu drogowym.

5.2. Sędziowie i prokuratorzy

Niemiecka Akademia Sądowa (*Deutsche Richterakademie*) oferuje liczne kursy szkoleniowe z zakresu praw małoletnich w postępowaniu sądowym, przeznaczone zarówno dla młodych, początkujących pracowników wymiaru sprawiedliwości, jak i dla doświadczonych profesjonalistów. Uczestnicy tych szkoleń zdobywają specjalistyczną wiedzę i umiejętności psychologiczne.

Kursy te obejmują takie tematy, jak wysłuchiwanie i przesłuchiwanie dzieci i młodzieży, problematyka znęcania się nad dziećmi i przepisy prawa karnego dotyczące nieletnich. Celem kursu jest uświadomienie sędziom sytuacji oraz potrzeb dzieci i młodzieży, a także wyposażenie ich w praktyczne umiejętności postępowania i komunikowania się z dziećmi i młodzieżą. Udział w tych szkoleniach jest fakultatywny.

Sprawy rodzinne są rozpatrywane przez sądy rodzinne. Rola sędziów w takich postępowaniach jest szczególnie odpowiedzialna. Prawo określa szczegółowe wymagania dotyczące ich kwalifikacji. Oprócz odpowiedniej wiedzy prawniczej sędziowie ci powinni również posiadać udokumentowaną wiedzę z zakresu psychologii, w szczególności psychologii rozwojowej dziecka lub komunikacji z dziećmi, bądź powinni niezwłocznie zdobyć takie umiejętności.

Sędziowie i prokuratorzy pracujący w wydziałach karnych sądów dla nieletnich powinni posiadać wykształcenie kierunkowe i określone kwalifikacje.

6. Najlepszy interes dziecka

W postępowaniach w sprawach z zakresu stosunków między rodzicami a dziećmi – m.in. dotyczących pieczy nad dzieckiem i kontaktów z dzieckiem – stosuje się zasadę badania z urzędu (*Amtsermittlungsgrundsatz*). Priorytetem jest zabezpieczenie najlepszego interesu dziecka. Działanie w najlepszym interesie dziecka stanowi zasadę przewodnią zapisaną w kodeksie cywilnym (*Bürgerliches Gesetzbuch*), uwzględnianą przy orzekaniu we wszystkich sprawach z zakresu stosunków między rodzicami a dziećmi. Jest to ważna zasada, którą stosuje się do wszystkich przepisów o odpowiedzialności rodzicielskiej.

W niektórych rodzajach spraw istnieją normy indywidualne regulujące bardziej szczegółowo, w jaki sposób należy brać pod uwagę najlepszy interes dziecka. Może to oznaczać, że orzeczenie:

- musi być jak najbardziej zbieżne z najlepszym interesem dziecka (np. w przypadku przekazania jednemu z rodziców wyłącznej opieki nad dzieckiem),
- musi służyć najlepszemu interesowi dziecka (np. w przypadku ustalania kontaktów z osobami najbliższymi innymi niż rodzice),
- nie może być sprzeczne z najlepszym interesem dziecka (np. w przypadku ustanowienia wspólnej opieki rodzicielskiej) ani godzić w najlepszy interes dziecka (np. w przypadku odebrania prawa do opieki rodzicielskiej).

Zasada badania z urzędu oznacza, że sąd musi z urzędu ustalić wszystkie okoliczności faktyczne istotne do rozstrzygnięcia danej sprawy. Musi zatem dopilnować, by wszystkie jej istotne fakty i okoliczności zostały wzięte pod uwagę w postępowaniu, tak aby można było wydać najstosowniejsze orzeczenie w najlepszym interesie dziecka. Głównym zadaniem sądów rodzinnych w postępowaniach tego rodzaju jest zatem wydawanie orzeczeń, które jak najlepiej uwzględniają najlepszy interes dziecka.

7. Monitorowanie i wykonywanie orzeczeń w postępowaniach z udziałem dzieci

7.1. Wykonywanie wyroków w sprawach cywilnych

Zasadniczo możliwe jest wykonanie wyroku przeciwko małoletniemu. Jeśli małoletni posiada majątek – nabyty na przykład w drodze dziedziczenia – który można wykorzystać do uregulowania długów, dopuszczalna jest egzekucja z takiego majątku. Podejmujący czynności egzekucyjne komornik nie może jednak bezpośrednio kontaktować się z małoletnim, który nie ma zdolności procesowej, a jedynie z jego przedstawicielem ustawowym.

7.2. Postępowanie karne

W Niemczech obowiązują specjalne przepisy dotyczące wykonywania wyroków wobec młodzieży. Przepisy prawa karnego dotyczące nieletnich mają na celu ich resocjalizację oraz uwzględniają specyficzne potrzeby i poziom rozwoju młodych przestępców. Umieszcza się ich w specjalnych zakładach, które oferują wsparcie i edukację dostosowane do ich wieku. Wyroki wydawane wobec nieletnich są zazwyczaj łagodniejsze niż wobec dorosłych i powinny mieć na celu reintegrację społeczną młodych przestępców. Przepisy prawa karnego dotyczące nieletnich przewidują szeroki katalog kar i środków karnych, w tym ostrzeżenia, instrukcje, prace społeczne,

(krótkoterminowy) areszt i karę pozbawienia wolności.

8. Odwoływanie się od orzeczeń sądów

8.1. Postępowanie przed sądem rodzinnym

W sprawach rodzinnych małoletni, którzy nie mają zdolności procesowej, korzystają z odpowiednich środków prawnych za pośrednictwem swoich przedstawicieli prawnych. Środki te umożliwiają odwołanie się od orzeczenia sądu. Dzieci, które skończyły 14 lat, mają również prawo do składania odwołań we wszystkich dotyczących ich sprawach. Jeśli dziecku przydzielono kuratora procesowego, omawia on z dzieckiem orzeczenie i rozważa, czy w interesie dziecka należy złożyć odwołanie.

8.2. Postępowanie karne

Nieletni oskarżeni mają szerokie uprawnienia do żądania kontroli zastosowanych środków i podjętych decyzji na dowolnym etapie postępowania, jeśli uważają, że naruszono ich prawa. Obejmuje to składanie specjalnych odwołań od wyroków. Takie odwołania mogą również składać rodzice lub przedstawiciele prawni nieletniego. Więcej informacji o prawach nieletnich oskarżonych można znaleźć [tutaj](#).

9. Przyniesienie

Decyzje dotyczące przyniesienia podejmuje sąd. Jeśli dziecko ma zostać przyniesione, w postępowaniu uczestniczy agencja ds. opieki nad dziećmi i młodzieżą. Co do zasady, procedura zakwalifikowania dziecka do przyniesienia poprzedza postępowanie przed sądem rodzinnym. Takiego zakwalifikowania dokonują jedynie państwowe urzędy ds. dzieci i młodzieży, urzędy kraju związkowego ds. dzieci i młodzieży oraz upoważnione agencje adopcyjne.

Od 1 kwietnia 2021 r. tylko międzynarodowe agencje adopcyjne mogą wszczynać procedury przyniesienia międzynarodowego. Do takich agencji zaliczają się centralne ośrodki adopcyjne urzędów kraju związkowego ds. dzieci i młodzieży oraz zatwierdzone przez dany kraj związkowy międzynarodowe agencje adopcyjne. Jeśli przyniesienie dokonano bez uprzedniej procedury zakwalifikowania, orzeczenie o takim przyniesieniu międzynarodowym można uznać w Niemczech tylko w wyjątkowych przypadkach i na ściśle określonych warunkach. Takiego uznania dokonuje sąd.

Zgodnie z niemieckim prawem dziecko, które ukończyło 14. rok życia, musi wyrazić zgodę na przyniesienie. Należy również uzyskać zgodę jego przedstawiciela ustawowego. W przypadku dzieci młodszych niezbędna jest jedynie zgoda przedstawiciela ustawowego, jednak życzenia dziecka także brane są pod uwagę.

Gdy osoba przyniesiona ukończy 16. rok życia przysługuje jej osobiste prawo do wglądu w swoje akta w celu uzyskania informacji o swojej biologicznej rodzinie i swoim życiorysie. Jest również uprawniona do otrzymania wsparcia ze strony agencji adopcyjnej, jeśli chce poznać swoje pochodzenie.

Ostatnia aktualizacja: 23/07/2025

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwe państwo członkowskie. Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. Komisja Europejska nie przyjmuje żadnej odpowiedzialności w odniesieniu do danych lub informacji, które niniejszy dokument zawiera, lub do których się odnosi. Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.